

Do czytelników

Rok 2024 dobiega końca. Dla ukrainistów jest on naznaczony goryczą, która towarzyszy nam od początku rosyjskiej inwazji na Ukrainę. Fakt, że już trzeci rok trwa straszliwa wojna, jakiej Europa nie знаła od czasu II wojny światowej, radykalnie zmienia naszą optykę postrzegania rzeczywistości. Bezspornie ma to największy wpływ na stan społeczeństwa ukraińskiego, powodując nieodwracalne straty i cięgie napięcie, konieczność konfrontacji z wrogiem pod każdym względem. Jednak również badania naukowe ukrainistów nie są wolne od tego wpływu. Odbiorca niniejszego numeru naszego czasopisma może się o tym przekonać osobiście. Tym bardziej, że część tekstów półrocznika bezpośrednio wiąże się z problematyką wojenną i potrzebą kulturowego oporu wobec agresji. Również pozostałe artykuły, w których poruszone zostały kwestie związane z zagadnieniami nauk filologicznych, nie są wolne od aluzji ideologicznych.

Nadto refleksje naukowe na temat Ukrainy, jej języka, historii i kultury zyskują obecnie szczególne znaczenie. Należy wziąć pod uwagę, że język i kultura ukraińska nie są abstrakcyjnymi pojęciami nauki akademickiej, ale wypełnia je żywa, dynamiczna treść. Dziś ich istnienie jest zagrożone, gdyż inwazja rosyjska zrównuje z ziemią nie tylko miasta i wsie, nie tylko anektuje terytoria, ale także wykorzenia autentyczną kulturę (i to nie tylko etnicznie ukraińską), rozwijającą się dotąd na ziemiach ukraińskich. Z tego też powodu cenimy nasze czasopismo jako trybunę, którą można wykorzystać do kształtowania wolnej myśli, naukowych dyskusji dotyczących różnych problemów współczesnej Ukrainy.

W ostatnim czasie zadeklarowaliśmy poszerzenie pola studiów ukrajinistycznych, w ramach których chętnie będziemy przyjmować do publikacji, oprócz tradycyjnie filologicznych, artykuły z zakresu kulturoznawstwa, komunikacji społecznej (medioznawstwa) itp. Zasada ta została już wdrożona w najnowszym numerze. Przedstawiamy trzy działy – drugi z nich wprowadzamy po raz pierwszy. Materiały prezentowane w tej części poświęcone są w szczególności problematyce szeroko rozumianej kultury. Przyczynią się one do znacznego poszerzenia naszego horyzontu intelektualnego, wzbogacenia i aktualizacji wiedzy o współczesnej Ukrainie i jej wartościach kulturowych. Chodzi także o opracowanie strategii oporu kulturowego, której dziś Ukraińcy potrzebują, aby wygrać wojnę o niepodległość i wartości europejskie.

Najobszerniejszy i najbardziej różnorodny w tym numerze jest dział językoznawczy. Prezentuje dorobek naukowy lingwistów polskich i ukraińskich, oferując

zarówno przegląd, jak i szczegółową analizę problemów językoznawstwa ukraińskiego i porównawczego. **Anna Budziak** omawia wybrane nazwy potraw i produktów uznawanych za atrybuty ukraińskiej tożsamości. Badaczka ustala ładunek semantyczny tych nazw, a także specyfikę ich funkcjonowania we współczesnych warunkach. Interesuje ją dydaktyczny aspekt wykorzystania tego materiału leksykalnego, zwłaszcza przy nauce języka ukraińskiego jako obcego. **Wiktoria Hojsak** podjęła się analizy specyficznego słownictwa wzbogacającego żywą mowę Ukraińców w czasie wojny. Są to powszechne już nazwy własne sprzętu wojskowego i zagranicznej broni. **Orysia Demska, Łesia Demska-Budzulak i Łarysa Holiczenko** zaproponowały oryginalne studium o języku Łesi Ukrainki. Autorki uciekają się do śmiałych poszukiwań. Po raz pierwszy w nauce modelują biografię językową wielkiej poetki, odwołując się do licznych materiałów biograficznych. Nie ograniczają się do kontekstu historyczno-kulturowego, ale sięgają dalej – do biografii językowej Łesi Ukrainki stanowiącej przykład dekolonizacji w kulturze ukraińskiej XX–XXI wieku.

Ciekawe badania nad językiem ukraińskich dzieci mieszkających w Polsce przeprowadziły krakowskie lingwistki **Barbara Kyrc** i **Maria Redkwa**. Badaczki skupiły uwagę na aspektach interferencji międzyjęzykowej, będącej rzeczywistym problemem w dydaktyce filologicznej. **Iryna Rabczuk** nawiązuje do cech stylu urzędowego. Na przykładzie tekstów owego stylu naukowczyni ustala funkcje przypisane do apozytywnego syntaksemu. **Jadwiga Stępnik-Szeptyńska** rozwija zaprezentowany wcześniej kierunek badań poświęcony tabu językowemu. Tym razem podejmuje próbę podsumowania stanu dociekań nad słownictwem tabu: wymienia najważniejsze dzieła, ale także wskazuje na aspekty niedostatecznie przeanalizowane. Również **Natalia Szulżuk** porusza problemy współczesnej składni ukraińskiej, proponując analizę struktury semantycznej zdania w dyskursie dialogicznym. Autorkę interesują pragmatyczne aspekty budowy zdań, które ujawniają się i weryfikują w procesie komunikacji. Dział wieńczy gruntowne studium znanego wrocławskiego lingwisty **Przemysława Józwikiewicza**. Na bogatym materiale badacz ukazuje rolę bionimów w procesie kształtowania się specyficznej grupy słownictwa, jaką są oficjalne ukraińskie nazwy grzybów makroskopijnych.

Nowością w naszym czasopiśmie jest dział *Kultura i Środki Masowego Przekazu*, zawierający teksty o tematyce współczesnej wzbudzającej powszechne zainteresowanie. Jest to pierwsza publikacja wystąpień prezentowanych na Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Sprzeciw kulturowy. Ukrainistyka w warunkach wojny”, która odbyła się w dniach 16–17 maja 2024 roku na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Owo forum naukowe zostało zorganizowane przez poznańskich ukrainistów wspólnie z organizacjami partnerskimi z Ukrainy, a także przy wsparciu Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Poznaniu. W tym numerze czasopisma prezentujemy jedynie część materiałów z konferencji, ale ich publikacja będzie kontynuowana w kolejnym wydaniu. Artykuły zaproponowane przez

autorów w tej części odwołują się do aktualnego stanu kultury ukraińskiej, będącej w tej chwili obłożoną twierdzą. Zadanie polega nie tylko na przetrwaniu – polityka kulturalna musi zapewnić pomyślnie reformy dotyczące funkcjonowania języka, literatury, teatru, kina, środków masowego przekazu i ich wejścia w szeroką przestrzeń europejską i światową. W tych latach ma miejsce bardzo aktywny proces dekolonizacji, a trwająca agresja rosyjska tylko ów proces przyspiesza.

Nadija Horbacz w swoich badaniach zajmuje się podstawami tożsamości narodowej. Przedstawia, na licznych przykładach z dotychczasowej praktyki, jak elementy ukraińskiej tożsamości utrwalają się w przestrzeni medialnej, a także pokazuje, że proces ten ma charakter bardzo dynamiczny i heurystyczny, godny szczególnej uwagi. **Switłana Drabant** formułuje główne tezy dotyczące społecznego obowiązku kultury w czasie wojny. Przekonuje o aktywnej roli projektów kulturalnych, używając metafor oręża i tarczy, skontrastowanych z rzeczywistą bronią agresora, który dziś zabija Ukraińców. Lwowski naukowiec **Taras Pastuch** kreśli szeroki i koncepcyjny program działań. W swoim artykule wyróżnia dwa radykalne czynniki wpływające na obecną sytuację. Z jednej strony formułowane są wyzwania, przed którymi stoją przedstawiciele nauk humanistycznych w czasie wojny i są to wyzwania niezwykle poważne. Z drugiej strony autor zastanawia się nad możliwymi reakcjami na zagrożenia, nad prawdopodobieństwem wyjścia humanistyki ze stanu kryzysu, w którym się znajduje. Tematyka ukraińska w polskich środkach masowego przekazu stała się przedmiotem fachowego studium **Myrosławy Rudyk**. Jej analiza obejmuje wiodące polskie środki masowego przekazu, w tym uniwersyteckie – na przykładzie Uniwersytetu Szczecińskiego, z którym autorka jest obecnie związana zawodowo. Badaczka ukazała ogólną atmosferę panującą w polskich środkach masowego przekazu: opisując sytuację w Ukrainie, w większości solidaryzując się z walką narodu ukraińskiego, choć relacjonując wydarzenia z pewnymi różnicami wynikającymi z polityki redakcyjnej poszczególnych wydań.

W dziale Literaturoznawstwo zaproponowano trzy opracowania naukowe. **Anna Horniatko-Szumilowicz** poświęca artykuł opowiadaniu *Dzień kobiet* (Жіночий день) Borysa Artemowa, pisarza z Zaporozża. Utwór, który właśnie ukazał się drukiem, odzwierciedla tragiczne realia okupacji Mariupola w 2022 roku, kiedy masowo ginęła cywilna ludność Ukrainy. Autorka sięgnęła po mikroanalizę noweli, skupiając się na szczegółach artystycznych. Pokazuje, jak ważne w narracji dzieła są szczegóły, które nabierają znaczenia symbolicznego. **Ludmyła Danylenko** sięga po powieść Niny Kuriaty *Dzwinka* (Дзвінка). Ujawnia się tu inne doświadczenie, bowiem dotyczy ono radzieckiej przeszłości. Autorka bada zatem specyfikę artystycznej konstrukcji przestrzeni pamięci, świadczącej o nowoczesnym spojrzeniu na niedawne wydarzenia i chęci reinterpretacji przeszłości. Analiza porównawcza zaciekała **Serhija Mychydę** i **Natalię Kobzej**, którzy zwrócili się ku motywowi szaleństwa w literaturze XX wieku. Tym razem przedmiotem rozważań porównawczych stało się opowiadanie Wołodymyry Wynnyczenki *Ogoniasty* (Хвостами)

i powieść Kena Keseya *Lot nad kukułczym gniazdem* (*One Flew Over the Cuckoo's Nest*). Pomimo znaczących różnic między tymi utworami wykazują one, jak twierdzą autorzy badania, wiele wspólnego, zwłaszcza w interpretacji natury szaleństwa jako choroby i wynaturzenia społecznego.

Wierzymy, iż artykuły wchodzące w skład bieżącego numeru wzbogacą współczesne studia ukrainistyczne, otworzą nowe tematy do dyskusji i rozwoju. Pokazują, że nasi autorzy potrafią pracować w tradycyjnym stylu badawczym, ale też odważnie wkraczają w nowe tematy i metodologie, odzwierciedlają w pełni aktualne realia kulturowe i dzięki temu godnie odpowiadają na wyzwania tego niespokojnego czasu.

Jarosław Poliszczuk, Anna Horniatko-Szumilowicz